

Кафедра кримінального та адміністративного права

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Екологічне право

Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
Галузь знань	29 Міжнародні відносини
Спеціальність	293 Міжнародне право
Освітня програма	Міжнародне право
Статус дисципліни	Вибіркова
Мова навчання	українська

Київ – 2020

Робоча програма навчальної дисципліни **«Екологічне право»** для здобувачів вищої освіти галузі знань **29 Міжнародні відносини** спеціальності **293 Міжнародні відносини** освітньої програми **Міжнародне право**.

Розробник: Ковтун О.М., кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального та адміністративного права

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні кафедри кримінального та адміністративного права протокол № 2 від 24 листопада 2020 р.

Завідувач кафедри _____ Вереша Р.В.

Схвалено Науково-методичною радою Академії адвокатури України

Голова НМР професор Гончаренко С.В.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 3	Рік підготовки: 2	
Загальна кількість годин – 90		
Кількість модулів – 2	Семестр: 4	
для денної форми навчання:		
Аудиторних* – 30	Лекції:	
самостійної роботи студента — 60	20	
Вид підсумкового контролю: іспит	Практичні (семінарські):	
Форма підсумкового контролю: іспит	10	
	Самостійна робота:	
	60	

Додаткова інформація міститься на гугл класі «Екологічне право. Семінарські заняття, 2 курс. Міжнародне право. Право» (код курсу: g4pdyxh)

* В умовах карантину аудиторні заняття та усна форма контролю здійснюються із застосуванням технології відеоконференцз'язку на платформі *Google Workspace for Education* із забезпеченням надійної автентифікації студентів.

2. МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою вивчення навчальної дисципліни «Екологічне право» є формування сучасного правника як фахівця, який в умовах складних відносин між державою, органами місцевого самоврядування, фізичними і юридичними особами з приводу належності, використання, відтворення природних ресурсів, охорони навколишнього природного середовища може забезпечити режим законності щодо сталого розвитку, прав та інтересів відповідних суб'єктів.

Курс екологічного права є складовою частиною безперервної екологічної освіти та виховання студентів, який спрямований на розвиток у студентської молоді еколого-правового світогляду, спеціального еколого-правового мислення.

Підготовка юриста та юриста-міжнародника неможлива без володіння теоретичними та практичними знаннями з екологічного права, нормами якого регулюється низка суспільних відносин: людина у своїй діяльності використовує природні багатства, які є об'єктами екологічного права, при цьому вона неминуче впливає на природу, але цей вплив

двосторонній, тому що в свою чергу навколишнє природне середовище впливає на людину. А у забезпеченні раціонального використання, охороні і відтворенні природних багатств не останню роль відіграють правові норми і засоби.

Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

Загальні компетентності	ЗК-1 Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу. ЗК-2 Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями, застосовувати знання у практичних ситуаціях, знання та розуміння професійної діяльності. ЗК-3 Здатність спілкуватися державною та іноземною мовами як усно, так і письмово. ЗК-4 Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації, в тому числі «великих даних» (big data), з різних джерел із дотриманням етичних та правових норм у поєднанні з навичками використання новітніх інформаційних і комунікаційних технологій. ЗК-5 Здатність працювати як автономно, так і у команді, здатність працювати в міжнародному контексті. ЗК-6 Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку права (у тому числі міжнародного права), його місця у загальній системі знань про природу і суспільство. ЗК-7 Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина. ЗК-8 Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів), соціально відповідально та свідомо. ЗК-9 Цінування та повага різноманітності і мультикультурності, здатність усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми. ЗК-10 Здатність діяти у навчальних і професійних ситуаціях відповідно до принципів академічної доброчесності та професійної етики, а також оцінювати поведінку інших із цих позицій.
Фахові компетентності	ФК-1 Здатність розуміти природу, динаміку, принципи організації міжнародних відносин, форми та способи їх реалізації, типи та види міжнародних акторів, їх роль в сучасних міжнародних відносинах та міжнародній політиці. ФК-2 Здатність використовувати базові методи дослідження держави і права при виконанні професійних задач, встановлювати історичний контекст норм і режимів, формулювати юридичні питання в абстрактно-теоретичному рівні. ФК-4 Здатність захищати національні інтереси власної держави за допомогою міжнародно-правових інструментів.

	ФК-6 Здатність передбачати юридичні ризики, пов'язані з множинністю правових систем і юрисдикцій. ФК-7 Уміння працювати з міжнародними документами: договорами, актами міжнародних організацій тощо, — здійснювати юридичний аналіз та юридичну кваліфікацію явищ міжнародного життя на основі міжнародно-правових норм, аналізувати їхній характер і юридичний статус, складати проекти й супровідну документацію українською й іноземними мовами, у співпраці з компетентними фахівцями готувати справи до розгляду в українських, закордонних, міжнародних судах і арбітражах. ФК-10 Знання засад і доктрин національного та міжнародного права, а також змісту ключових правових інститутів, здатність до їх аналізу та прогнозування тенденцій розвитку; уміння використовувати ці знання і навички у практичній діяльності, надавати юридичні висновки й консультації, здійснювати юридичний супровід основних видів міжнародної співпраці та зовнішньоекономічних операцій, розробляти правову позицію в інтересах клієнта, а також контраргументи проти позиції опонентів, вести дискусію й дебати, а також виконувати інші види діяльності юриста з питань міжнародного екологічного права. ФК-12 Вміння налагоджувати ділові контакти з керівництвом, колегами, партнерами та клієнтами; уникати конфліктів у професійній діяльності й ефективно вирішувати вже посталі проблеми. ФК-13 Спроможність усно та письмово викладати правові обґрунтування та висновки з дотриманням процесуальних форм документів, а також готовність здійснювати презентацію таких матеріалів. ФК-14 Знання та розуміння національних інтересів України на міжнародній арені, здатність адаптувати та використовувати міжнародно-правові норми та принципи в національній правовій системі. ФК-17 Уміння самостійно здійснювати наукові дослідження актуальних проблем міжнародного права, визначати наукові проблеми, нерозроблені або недостатньо розроблені у відповідних науках та міждисциплінарних дослідженнях, готувати наукові тексти про проміжні та кінцеві результати досліджень, готувати та здійснювати публічну апробацію результатів досліджень.
--	---

3. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Передумовами вивчення навчальної дисципліни «Екологічне право» є опанування таких навчальних дисциплін (НД) освітньої програми (ОП):

Теорія держави і права

Конституційне право
Цивільне право
Кримінальне право
Адміністративне право.

4. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми «Міжнародне право», вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

ПРН-1 Мислити абстрактно й аналітично, синтезувати загальні знання насамперед із предметної області для досягнення цілей професійної діяльності, швидко розуміти професійні завдання, оцінювати їхню складність,

ПРН-2 Демонструвати володіння загальнотеоретичними поняттями і категоріями римського приватного права, теорії держави і права, вільно оперувати юридичними поняттями та термінами, орієнтуватися у початкових онтологічних, антропологічних, аксіологічних засадах сутності, походження та цивілізаційного призначення права; розуміти базові теоретико-правові підходи, на основі яких здійснюється тлумачення та застосування норм і принципів права, та визначати тенденції його розвитку.

ПРН-3 Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел, зокрема, з історичних та філософських наукових джерел, аналізувати їх та узагальнювати у відповідності до наукових критеріїв, використовувати базові методи історії та філософії при виконанні професійних задач, формулювати юридичні питання в абстрактно-теоретичному рівні.

ПРН-4 Визначати міжнародно-правову ситуацію, використовувати різні джерела безпосередньої й опосередкованої інформації для з'ясування потрібних обставин і фактів, надання міжнародно-правової оцінки подій міжнародних відносин, застосовувати одержані знання й уміння з міжнародних відносин, міжнародного та національного права при вирішенні практичних завдань.

ПРН-5 Швидко знаходити потрібну інформацію, обробляти й аналізувати її, оцінювати за достовірністю та релевантністю, аналізувати зібрану й оброблену інформацію про стан міжнародних відносин, зовнішньої політики України та інших держав, складати аналітичні довідки, звіти й інші форми представлення результатів аналізу з правильним оформленням посилань на норми міжнародного та національного (українського та закордонного) права.

ПРН-6 Визначати політичні, дипломатичні, іміджеві, суспільні, економічні й інші ризики, пов'язані з заходами міжнародно-правового характеру, взаємодіяти з фахівцями відповідних галузей при підборі засобів мінімізації таких ризиків.

ПРН-7 Складати проекти міжнародного договору та пов'язаної документації (закону про ратифікацію, пояснювальних записок тощо) українською та іноземною мовами, складати процесуальні документи для ведення справ у судових органах, тексти законопроектів, порівняльних таблиць, пояснювальних записок, та іншої супровідної документації до законопроектів тощо.

ПРН-8 Визначати економічні аспекти юридичних проблем і задач.

ПРН-9 Відповідально й етично виконувати стандартну некерівну роботу в юридичній службі організацій, підприємств, зокрема приватної юридичної практики, уникати конфліктів інтересів.

ПРН-10 Демонструвати концептуальні знання, набуті у процесі навчання та

професійної діяльності, включаючи певні знання сучасних досягнень міжнародного права (публічного та приватного), порівняльного законодавства, національного права, ускладненого іноземним елементом, виявляти в подіях і фактах міжнародного життя тенденції та закономірності, формулювати їх та визначати пов'язані з ними майбутні можливості й ризики.

ПРН-11 Надавати юридичні висновки й консультації, юридичний супровід основних видів міжнародної співпраці та зовнішньоекономічних операцій, формулювати юридичну позицію в інтересах клієнта.

ПРН-12 Дискутувати з юридичних питань на високому рівні, бути коректним до представників іншої точки зору, виявляти сильні та слабкі сторони чужої аргументації.

ПРН-13 Пропонувати юридичний інструментарій забезпечення інтересів держави; працюючи в групі та під керівництвом, активно відстоювати їх за допомогою такого інструментарію, передбачати й формулювати юридичні ризики тих або інших дій з урахуванням множинності правових системі юрисдикцій.

ПРН-14 Передбачати широкі загальносуспільні наслідки укладання міжнародного договору або вчинення іншої дії дипломатичного або міжнародно-правового характеру, внутрішньодержавних нормативно-правових актів тощо.

ПРН-15 Демонструвати фундаментальні знання іноземної мови, розуміти основні ідеї складних текстів іноземною мовою, використовувати письмову й усну інформацію іноземною мовою при виконанні інших задач діяльності, робити детальні повідомлення з широкого кола питань, викладати свій погляд на певну проблему, виконувати професійний усний та письмовий переклад з/на іноземну мову, зокрема, з фахової тематики міжнародного співробітництва та права.

ПРН-16 Демонструвати навички письмової та усної комунікації українською та іноземними мовами, фахово використовувати юридичну термінологію.

ПРН-17 Здійснювати наукові дослідження з актуальних питань теорії та практики міжнародного права, формулювати новизну таких досліджень, публікувати їх результати в наукових фахових виданнях, а також захищати власні розробки на відповідному рівні, беззастережно керуючись при цьому нормами наукової етики й академічної доброчесності.

ПРН-18 Діяти у навчальних і професійних ситуаціях етично та свідомо, відповідно до принципів академічної доброчесності та професійної етики, розуміти власну відповідальність за свої дії як у професійному розрізі, так і в загальносуспільному.

ПРН-19 Самостійно приймати рішення, бути лідером, нести відповідальність за стратегічний розвиток команди.

ПРН-20 Усвідомлювати необхідність навчання впродовж усього життя, дотримуватися принципів безперервного розвитку та постійного самовдосконалення; прагнути професійного зростання, проявляти толерантність та готовність до інноваційних змін

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни «Екологічне право»:

ПРН-1 Мислити абстрактно й аналітично, синтезувати загальні знання насамперед із предметної області для досягнення цілей професійної діяльності, швидко розуміти професійні завдання, оцінювати їхню складність,

ПРН-12 Дискутувати з юридичних питань на високому рівні, бути коректним до представників іншої точки зору, виявляти сильні та слабкі сторони чужої аргументації.

ПРН-17 Здійснювати наукові дослідження з актуальних питань теорії та практики

міжнародного права, формулювати новизну таких досліджень, публікувати їх результати в наукових фахових виданнях, а також захищати власні розробки на відповідному рівні, беззастережно керуючись при цьому нормами наукової етики й академічної доброчесності.

ПРН-20 Усвідомлювати необхідність навчання впродовж усього життя, дотримуватися принципів безперервного розвитку та постійного самовдосконалення; прагнути професійного зростання, проявляти толерантність та готовність до інноваційних змін.

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Оцінювання здійснюється за стандартними критеріями, прийнятими в Академії, відповідно до Положення про організацію освітнього процесу в Академії адвокатури України.

Оцінювання знань студентів з екологічного права здійснюється на основі результатів поточного модульного контролю (ПМК). Загальним об'єктом оцінювання знань студентів при ПМК є відповідні частини навчальної програми, засвоєння якої перевіряється під час ПМК.

Об'єктами поточного модульного контролю знань студентів з екологічного права є успішність на лекційних, семінарських заняттях, виконання практичних завдань, підготовка наукової доповіді, есе або реферату.

Підсумковий модульний контроль здійснюється на основі результатів написання підсумкової контрольної роботи та іспиту з навчальної дисципліни «Екологічне право».

Оцінювання знань студентів відбувається шляхом нарахування відповідної кількості балів за певний вид роботи, а саме:

- *робота на лекційних заняттях* (максимальна кількість балів – 2): 2 бали студент отримує, якщо він уважно слухає викладача і конспектує; якщо вищезазначені вимоги виконуються частково – студент отримує 1 бал;

- *робота на семінарських (практичних) заняттях* (максимальна кількість балів – 5): 5 балів студент отримує, якщо він підготував відповіді на всі теоретичні питання теми семінарського (практичного) заняття, про що свідчать відповідні записи у конспекті, а також письмово виконав практичні завдання до даної теми, бере активну участь в обговоренні питань семінарського (практичного) заняття, демонструючи високий рівень знань; 4 бали – студент виконав все вищезазначене, але не виявляє активності під час обговорення проблемних питань, або не знає відповіді на якесь теоретичне чи практичне питання чи дає на них невірну або неповну відповідь; 3 бали отримує студент, який виконав якусь одну (теоретичну чи практичну) складову семінарського (практичного) заняття, дає фрагментарні, «поверхові» відповіді на поставлені запитання; 2 бали – студент вибірково підготував якесь одне теоретичне питання семінарського (практичного) заняття, його відповіді є фрагментарними і не завжди вірними; 1 бал – студент з поважних причин не готовий до заняття, але присутній на ньому, конспектує доповіді колег, виявляє зацікавленість предметом обговорення;

- *написання та захист наукової доповіді, есе або реферату* (максимальна кількість балів – 10): 9-10 балів студент отримує, якщо його наукова доповідь чи реферат відповідають всім вимогам, що висувуються до такого роду наукових робіт (див. науково-методичні вимоги щодо написання наукової доповіді чи реферату) і належним чином

захищені; 7-8 балів – якщо у наукового керівника є зауваження щодо змісту та(або) оформлення цих робіт або вони захищені студентом не на належному рівні; 5-6 балів – якщо робота носить компіляційний характер, відсутні самостійні наукові висновки та пропозиції, студент дає задовільні відповіді на поставлені питання; 3-4 бали – робота носить компіляційний характер, її оформлення не відповідає встановленим вимогам, студент здатен дати лише фрагментарні відповіді на поставлені питання; 1-2 бали – робота є компіляцією, її оформлення не відповідає встановленим вимогам, студент не може дати відповіді на поставлені питання або відповідає невірно; 0 балів – робота є плагіатом і не може бути допущена до захисту;

- *написання підсумкової контрольної роботи* (максимальна кількість балів – 15): 13-15 балів – студент продемонстрував відмінні знання з навчальної дисципліни, давши повні, вичерпні відповіді на всі поставлені питання; 5 бали – студент показав добрі знання з навчальної дисципліни, давши правильні відповіді на 80% завдань контрольної роботи; 10-12 балів – студент продемонстрував задовільні знання, відповівши правильно на 60% питань; 7-9 балів – студент продемонстрував задовільні знання, відповівши правильно на 50% питань; 4-6 балів – студент продемонстрував незадовільні знання, давши правильні відповіді на 20-40 % питань; 1-3 бали – знання студента є незадовільними, частка правильних відповідей на питання становить менше 20%; 0 балів – у роботі зовсім відсутні відповіді на поставлені запитання або жодна з них не є вірною;

- *складання іспиту* (максимальна кількість балів – 30): 30 балів отримує студент, що дає вичерпні відповіді на три питання екзаменаційного білету (по 10 балів за кожне питання).

Підсумковий контроль знань студентів з екологічного права проводиться у формі іспиту з основних питань навчальної дисципліни.

Розподіл балів, що отримують студенти (за видами занять)

№	Вид робіт	Кількість занять	Кількість балів за одне заняття	Всього балів
1.	Лекції	10	2	20
2.	Семінари	5	5	25
3.	Індивідуальні заняття			
4.	Реферат, есе або наукова доповідь		10	10
5.	Підсумкова модульна контрольна робота		15	15
6. Іспит				30
Всього:				100

Розподіл балів, що отримують студенти (за змістовними та підсумковим модулями)

Модуль	Кількість занять та балів	Всього балів
I. Змістовний модуль	7 лекцій, 3 семінарських заняття 14+15	29
II. Змістовний модуль	3 лекції, 2 семінарських заняття 6+10	16
Підсумковий модуль		
Реферат, есе або наукова доповідь	10	10
Підсумкова контрольна робота	15	15
Іспит	30	30
Всього		100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оці нка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		Для іспиту	для заліку
90 – 100	A	Відмінно	Зараховано
82 – 89	B	добре	
74 – 81	C		
64 – 73	D	задовільно	
60 – 63	E		
35 – 59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0 – 34	F	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

Увага! Студенти, що набрали менш ніж 30 балів за вищезазначені види робіт, не допускаються до складання іспиту. Якщо студент з поважних причин, підтверджених документально, пропустив семінарські, практичні заняття, лекції, йому надається

можливість набрати бали альтернативними видами роботи, що погоджуються викладачем і студентом.

6. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Основними методами навчання, що застосовуються під час вивчення навчальної дисципліни «Екологічне право» є:

- пояснювально-ілюстративний;
- проблемно-пошуковий;
- метод проблемного викладу;
- евристичний;
- дедуктивний та індуктивний методи;
- частково-пошуковий;
- дослідницький метод;
- розбір конкретних ситуацій; презентації-виступи;
- метод визначення позиції;
- відстоювання заданої позиції;
- зміна позиції;
- порівняння альтернативних позицій;
- наукова дискусія;
- консультації;
- мозкові атаки;
- самонавчання та інші.

7. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

7.1. Зміст навчальної дисципліни

Змістовний модуль	Тема
I. Загальна частина екологічного права	1. Загальнотеоретичні засади екологічного права 2. Джерела екологічного права та екологічні правовідносини 3. Екологічні права і обов'язки громадян 4. Право власності на природні ресурси 5. Право природокористування 6. Правові засади управління в галузі екології 7. Економіко-правовий механізм в галузі екології 8. Юридична відповідальність як засіб реалізації екологічного права
II. Особлива	9. Правові засади охорони і використання земель

частина екологічного права	10. Правові засади охорони і використання надр 11. Правові засади охорони і використання вод 12. Правові засади охорони і використання рослинного світу 13. Правові засади охорони і використання тваринного світу 14. Правові засади охорони і використання атмосферного повітря та клімату 15. Правове забезпечення формування і функціонування національної екологічної мережі 16. Правові засади охорони територій та об'єктів природно-заповідного фонду 17. Правов охорона та використання санітарно-захисних зон, курортних, лікувально-оздоровчих, рекреаційних територій та курортів 18. Право екологічної безпеки. Правове забезпечення екологічної безпеки 19. Правовий режим зон надзвичайних екологічних ситуацій 20. Правове регулювання поводження з відходами 21. Міжнародно-правова охорона довкілля
-----------------------------------	--

7.2. Тематика та зміст лекційних занять (всього годин – 20)

Змістовний модуль 1. Загальна частина екологічного права

Лекція № 1. Загальнотеоретичні засади екологічного права (2 год.)

1. Поняття, предмет і методи екологічного права
2. Об'єкти і суб'єкти екологічного права
3. Принципи екологічного права
4. Система екологічного права

Лекція №2. Джерела екологічного права (2 год.)

1. Поняття, ознаки та види джерел екологічного права.
2. Закони як джерела екологічного права.
3. Підзаконні нормативно-правові акти як джерела екологічного права.
4. Місце та значення судової практики в системі джерел екологічного права

Лекція №3. Екологічні права та обов'язки громадян (2 год.)

1. Екологічні права громадян: поняття і види.
2. Види екологічних прав громадян.
3. Гарантії екологічних прав громадян.
4. Обов'язки громадян в галузі екології.

Лекція №4. Право власності на природні ресурси (2 год.)

1. Поняття і ознаки права власності на природні ресурси.
2. Форми права власності на природні ресурси.
3. Суб'єкти та об'єкти права власності на природні ресурси.
4. Зміст права власності на природні ресурси. Підстави виникнення і припинення права власності на природні ресурси.

Лекція №5. Право природокористування (2 год.)

1. Поняття, принципи та види права природокористування.
2. Право загального та спеціального природокористування.
3. Постійне та тимчасове природокористування.
4. Природокористування на умовах оренди.

Лекція №6. Правові засади управління в галузі екології (2 год.)

1. Поняття та зміст державного управління в галузі охорони навколишнього природного середовища.
2. Система органів державного управління загальної та спеціальної компетенції в галузі використання природних ресурсів і охорони навколишнього природного середовища.
3. Поняття та види функцій державного управління в галузі охорони навколишнього природного середовища.

Лекція №7. Відповідальність за екологічні правопорушення (2 год.)

1. Поняття та підстави відповідальності за екологічні правопорушення.
2. Цивільно-правова та дисциплінарна відповідальність за порушення екологічного законодавства
3. Адміністративна відповідальність за екологічні правопорушення
4. Кримінальна відповідальність за екологічні правопорушення

Змістовний модуль 2. Особлива частина екологічного права.

Лекція №8. Правові засади охорони та використання земель (2 год.)

1. Земля як об'єкт охорони та використання.
2. Правове регулювання охорони та використання земельних ресурсів.
3. Управління і контроль у сфері охорони та використання земельних ресурсів.
4. Юридична відповідальність за порушення земельного законодавства.

Лекція №9. Правові засади охорони і використання вод (2 год.)

1. Води як об'єкт правового регулювання охорони та використання.
2. Право водокористування та його види.
3. Державне управління в галузі охорони і використання водних ресурсів.
4. Правова охорона вод.
5. Відповідальність за порушення водного законодавства.

Лекція №10. Правові засади охорони територій та об'єктів природно-заповідного фонду (2 год.)

1. Формування законодавчих основ про охорону територій та об'єктів природно-заповідного фонду.
2. Поняття природно-заповідного фонду та правової охорони його територій та об'єктів
3. Правові умови і вимоги заповідного режиму територій та об'єктів природно-заповідного фонду.
4. Державне управління як елемент правової охорони територій та об'єктів природно-заповідного фонду.
5. Відповідальність в системі правових гарантій ефективності охорони територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

7.3. Тематика та зміст семінарських занять (всього годин – 10)

Змістовний модуль 1. Загальна частина екологічного права

Семінарське заняття № 1. Загальнотеоретичні засади екологічного права (2 год.)

1. Поняття, предмет і методи екологічного права
2. Принципи екологічного права
3. Система екологічного права
4. Взаємодія екологічного права з іншими галузями права

Практичні завдання

1. Голова фермерського господарства заборонив односельцям, без сплати йому збору, збирати для власного споживання дикорослі плоди, горіхи, гриби, ягоди на лісовій земельній ділянці, що входить до складу земель фермерського господарства.

Мешканці села звернулися до голови сільради із заявою на незаконні, на їхню думку, дії голови фермерського господарства.

Чи законні дії голови фермерського господарства? Як вирішити спір?

Семінарське заняття №2. Екологічні права та обов'язки громадян (2 год.)

1. Екологічні права громадян: поняття і види.
2. Види екологічних прав громадян.
3. Гарантії та захист екологічних прав громадян.
4. Обов'язки громадян в галузі екології.

Практичні завдання

1. До центру громадської екологічної адвокатури звернулася громадська організація матерів м. Соснівка, діти яких хворіють на флюороз (руйнування зубів) і остеопороз (руйнування кісткової тканини) внаслідок перевищення гранично допустимих концентрацій фтору в підземних джерелах водопостачання, з проханням проведення оцінки впливу на

довкілля. Із матеріалів різних експертиз та інформації наукових організацій відомо, що основним джерелом забруднення підземних вод фтором є Західноукраїнська компанія.

Які підстави та наслідки проведення оцінки впливу на довкілля? Чи можна довести причинний зв'язок між забрудненням довкілля різними речовинами та хворобою дітей?

Визначте поняття "екологічна шкода" та порядок її відшкодування.

2. Під час судового розгляду справи мешканців села Н. щодо забруднення повітря агрофірмою "Провесін" виникла необхідність звернутися до головного лікаря районної лікарні з проханням надати інформацію про стан захворюваності серед мешканців села. Протягом місяця інформація надана не була.

Адвокат звернувся із скаргою до начальника обласного управління охорони здоров'я.

Вирішіть справу. Визначте коло суспільних правовідносин. Вкажіть порядок і строк надання екологічної інформації, її поняття і види.

3. З колективним зверненням до уповноваженого з прав людини звернулися мешканці м. Ізюм, які наводять наступні факти порушення їх конституційних прав на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди (ст. 50 Конституції України): по-перше, Ізюмський молокозавод здійснив аварійний скид неочищених фекальних стічних вод в об'ємі 10,0 тис. м³, що призвело до забруднення ґрунтових вод; по-друге, надана достовірна інформація щодо недотримання санітарних норм приватним підприємством при будівництві сирзаводу, скидання неочищених стоків та відходів виробництва у водойми.

Дайте правову оцінку ситуації та запропонуйте шляхи її вирішення. Охарактеризуйте форми захисту конституційних екологічних прав громадян.

4. До районного суду звернувся громадянин А. із позовом про усунення перешкод у здійсненні екологічних прав, які чинить його сусід Б. У позовній заяві зазначено, що Б., будучи його сусідом, розташував на земельній ділянці, суміжній із садибою, автомайстерню. На відкритому повітрі та в гаражі (який міститься поряд з будинком А.) фарбує машини екологічно небезпечними речовинами; а також протягом доби здійснює шумовий вплив. Крім цього, сусід обладнав на дорозі загального користування мийку для автомобілів, обмежив цим право користування землями загального користування усім громадянам.

Водні стоки, насичені різними речовинами та маслами, забруднюють і подвір'я позивача.

Вирішіть справу. Які порушення екологічних прав громадян мають місце?

Семінарське заняття №3. Правові засади використання природних ресурсів (2 год.)

1. Право власності на природні ресурси: загальнотеоретичні засади
2. Набуття та припинення права власності на природні ресурси
3. Право природокористування: загальнотеоретичні засади.
4. Набуття та припинення права природокористування

Практичні завдання

1. Фізична особа-підприємець К. розводив у неволі для продажу за кордон екзотичних тварин, окремі види яких були занесені до Червоної книги України. Державний інспектор з охорони навколишнього природного середовища вважає дії К. незаконними, тому звернувся до суду з позовом про вилучення тварин та скасування державної реєстрації приватного підприємця за зайняття незаконною діяльністю.

Вирішіть справу? Які підстави та порядок виникнення права приватної власності на об'єкти тваринного світу?

2. До селищної ради звернувся С. із проханням передати йому у власність ліс, площею 3 га, що розташований поряд з його будівлею. У заяві він просив передати йому земельну ділянку під лісом в оренду, а сам ліс у власність. Селищна рада відмовила йому з посиланням на те, що С. є іноземцем.

Чи законне рішення селищної ради? Чи зміниться рішення, якщо С. набуде громадянство України? Які підстави набуття лісу у приватну власність?

3. Райдержадміністрація прийняла рішення про надання безкоштовно у власність К. безхазяйної колекції тварин, у тому числі декількох тварин, занесених до Червоної книги України, з метою створення приватного зоологічного парку

Чи законне рішення райдержадміністрації? Який порядок набуття у власність безхазяйних об'єктів природи?

4. Адміністрацією ТОВ "Лагуна" пропуск на територію пляжу був дозволений лише власним відпочиваючим за наявності курортної картки, для місцевих мешканців - за умови пред'явлення паспорта, а з інших відпочиваючих стягувалася плата за послуги (надання зонтів, інших приладів для відпочинку), тобто вільний, безоплатний та безперешкодний доступ громадян до загального водокористування в межах пляжної зони був обмежений.

Дайте правову оцінку ситуації. Які конституційні екологічні права громадян порушені? Чи є можливим обмеження прав громадян для задоволення власних рекреаційних і оздоровчих потреб? До яких органів повинні звернутися громадяни для захисту порушених прав?

Змістовний модуль 2. Особлива частина екологічного права.

Семінарське заняття №4. Правові засади охорони та використання земель (2 год.)

1. Земля як об'єкт охорони та використання.
2. Правове регулювання охорони та використання земельних ресурсів.
3. Управління і контроль у сфері охорони та використання земельних ресурсів.
4. Юридична відповідальність за порушення земельного законодавства.

Практичні завдання

1. При спорудженні водозабірної свердловини на землях сільськогосподарського підприємства виявлені запаси питної води, яка має цілющі властивості. Сільськогосподарське підприємство пробурило в цьому водоносному місці дві свердловини та організувало подання мінеральної води на свій консервний завод для технічних потреб.

Місцева рада заборонила використання мінеральної води, але підприємство оскаржило це рішення в суді, вказуючи, що згідно з чинним законодавством (ст. 90 ЗК України) воно має право використовувати не тільки землю, а й підземні води, які знаходяться на його території.

Дайте висновок по справі. Охарактеризуйте підстави виникнення спеціального права водокористування.

2. Для ведення особистого селянського господарства С. отримав у власність земельну ділянку розміром 25 га, до складу якої увійшла ділянка лісу (5 га). Після виділення ділянки в натурі С. заборонив односельцям на цій землі збирати гриби, ягоди, лікарські рослини тощо. У суді доказано факти, що С. відібрав 2 кошики суниць у подружжя Т., зібраних на лісовій площі, вважаючи, що це його власність.

Визначте коло правовідносин. Чи підлягає позов громадянина Т. задоволенню? Вирішіть справу.

3. У власності фермерського господарства "Світанок" перебуває 35 га сільськогосподарських угідь, у тому числі 3 га замкненої лісової ділянки. До виділу фермерському господарству означених земель крізь них проходив єдиний шлях до села Травневе. Розпочавши свою діяльність, фермерське господарство "Світанок" обмежило загальне лісокористування.

Мешканці села Травневе звернулися до суду з вимогою закріплення за ними на безоплатній основі права користування чужою земельною ділянкою. На це фермерське господарство "Світанок" зауважує, що місцеві жителі: по-перше, забруднюють лісову ділянку, а по-друге, незважаючи на заборону, збирають з ділянки гриби та ягоди у великій кількості.

Чи підлягає позов задоволенню? Вирішіть справу.

Семінарське заняття №5. Правові засади охорони територій та об'єктів природно-заповідного фонду (2 год.)

1. Формування законодавчих основ про охорону територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

2. Поняття природно-заповідного фонду та правової охорони його територій та об'єктів

3. Правові умови і вимоги заповідного режиму територій та об'єктів природно-заповідного фонду

4. Державне управління як елемент правової охорони територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

5. Відповідальність в системі правових гарантій ефективності охорони територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

Практичні завдання

1. Директор ЖБК "Комфорт" звернувся до Чернігівської міської ради з клопотанням про виділення в орендне довгострокове користування земельної ділянки площею 1 га, розташованої на території національного природного парку "Мис Сарич", з метою будівництва готельного комплексу.

Міська рада задовольнила надане клопотання й прийняла рішення про можливість надання для зазначеної мети земель парку, вказавши, що побудований об'єкт буде виконувати функції берегозміцнюючої споруди.

Чи законні дії Чернігівської міської ради? Дайте правову оцінку ситуації.

2. Громадські природоохоронні організації звернулися до адміністрації області з пропозицією про заснування на території області заповідника, національного природного парку та парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва.

Чи має право приймати відповідне рішення обласна адміністрація? Визначте порядок та умови організації та заснування територій природно-заповідного фонду.

3. За розпорядженням міського голови розпочато будівництво розважального комплексу та території ботанічного саду міста. Представник громадської екологічної спілки "Захист" звернувся до місцевого з позовом, у якому вимагав негайної заборони будівництва та притягнення винних до юридичної відповідальності.

Зробіть висновок по справі. Яке рішення має прийняти суд?

4. За рішенням районної державної адміністрації громадянам дозволено сінокосіння та випасання худоби, збір лікарських рослин, ягід та грибів на території заказника. Крім того, прийняте розпорядження про можливість здійснення садівництва та городництва на території заказника.

Зробіть висновок щодо законності вказаних дій.

7.4. Самостійна робота

Питання з навчальної дисципліни «Екологічне право», що виносяться на самостійне опрацювання студентами

1. Історичні форми взаємодії суспільства і природи, їх розвиток на сучасному етапі та закріплення в праві.

2. Місце екологічного права в системі екологічних і правових наук.

3. Поняття та види еколого-правових норм.

4. Екологічне право як галузь права, наука і навчальна дисципліна. Функції екологічного права та їх види.

5. Поняття, генезис формування та класифікація екологічних правовідносин.

6. Підстави виникнення, зміни та припинення екологічних правовідносин.

7. Зміст екологічних правовідносин.

8. Поняття правового режиму зон надзвичайних екологічних ситуацій.

9. Законодавство про зони надзвичайних екологічних ситуацій та його місце в системі екологічного законодавства.

10. Особливості правового режиму зон, встановлених на радіоактивно забруднених територіях. Класифікація правових режимів території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи.

11. Надра як об'єкти правового регулювання, використання і охорони.

12. Гірничі правовідносини.

13. Право власності на надра.

14. Право користування надрами та його види.

15. Особливості управління в галузі використання і охорони надр.
16. Правова охорона надр.
17. Порушення законодавства про надра як підстава юридичної відповідальності.
18. Ліс як об'єкт правового регулювання використання і охорони.
19. Загальна характеристика лісових правовідносин.
20. Право власності на ліси.
21. Право лісокористування та його види.
22. Особливості управління використання, відтворення та охорони лісів.
23. Правове забезпечення охорони і захисту лісів.
24. Порушення лісового законодавства як підстава юридичної відповідальності.
25. Тваринний світ як об'єкт правового регулювання використання, відтворення і охорони. Об'єкти тваринного світу.
26. Поняття, предмет, принципи і система фауністичного права. Законодавство про тваринний світ.
27. Загальна характеристика фауністичних правовідносин.
28. Право власності на тваринний світ.
29. Право використання тваринного світу, його форми та види.
30. Особливості управління в галузі охорони і використання тваринного світу.
31. Правове забезпечення охорони тваринного світу. Зміст правової охорони тваринного світу.
32. Юридична відповідальність у системі заходів охорони тваринного світу.
33. Атмосферне повітря як об'єкт правової охорони.
34. Клімат як об'єкт правової охорони.
35. Поняття, предмет та система атмосфероохоронного та кліматоохоронного права. Законодавство про охорону атмосферного повітря та клімату.
36. Загальна характеристика атмосфероохоронних та кліматоохоронних правовідносин.
37. Правова охорона атмосферного повітря та клімату.
38. Правове регулювання використання атмосферного повітря.
39. Особливості управління в галузі охорони і використання атмосферного повітря.
40. Порушення у галузі охорони атмосферного повітря як підстава юридичної відповідальності.
41. Порушення у галузі охорони клімату як підстава юридичної відповідальності.
42. Поняття і зміст правового режиму охорони і використання рекреаційних зон.
43. Правові форми використання рекреаційних зон для задоволення екологічних інтересів громадян.
44. Законодавство про охорону і використання рекреаційних зон.
45. Поняття правового режиму охорони і використання курортних і лікувально-оздоровчих зон.
46. Міжнародне співробітництво в галузі охорони навколишнього природного середовища.
47. Міжнародні екологічні організації.

8. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Нормативно-правові акти, узагальнення судової практики

1. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. *ВВРУ*. 1996. №30. Ст. 141.
2. Про охорону навколишнього природного середовища. Закон України від 25 червня 1991 р. №1268-ХІІ. *ВВРУ*. 1991. № 41. Ст. 546.
3. Про природно-заповідний фонд України. Закон України від 16 червня 1992р. №2456-ХІІ. *ВВРУ*. 1992. №34. Ст. 502.
4. Кодекс України про надра від 27 липня 1994 р. *ВВРУ*. 1994. №36. Ст. 340.
5. Лісовий кодекс України (в редакції Закону від 8 лютого 2006 р.) *ВВРУ*. 2006. №21. Ст. 170.
6. Про оцінку впливу на довкілля. Закон України від 23 травня 2017 року. *ВВРУ*. 2017. №29. Ст. 315.
7. Про стратегічну екологічну оцінку. Закон України від 20 березня 2018 року. *ВВРУ*. 2016. №16. Ст. 138.
8. Водний кодекс України від 6 червня 1995 р. *ВВРУ*. 1995. №24. Ст. 189.
9. Про відходи. Закон України від 5 березня 1998 р. *Офіційний вісник України*. 1998. №13. Ст. 483.
10. Про рослинний світ. Закон України від 9 квітня 1999 р. №591-ХІV. *Урядовий кур'єр*. 13 травня 1999 року.
11. Про мисливське господарство та полювання. Закон України від 22 лютого 2000 р. №1478-ІІІ. *Офіційний вісник України*. 2000. №12. Ст. 442.
12. Про зону надзвичайної екологічної ситуації: Закон України від 13.07.2000 р. 1908-ІІІ. *Офіційний вісник України*. 2000. № 42. Ст. 248.
13. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 р. *Офіційний вісник України*. 2001. №46. Ст. 2038.
14. Про тваринний світ. Закон України від 13 грудня 2001 р. №2894-ІІІ. *Голос України*. 2002. 16 січня.
15. Про питну воду, питне водопостачання та водовідведення. Закон України від 10 січня 2002 р. №2918-ІІІ. *Офіційний вісник України*. 2002. №6. Ст. 223.
16. Про Червону книгу України. Закон України від 7 лютого 2002 р. *Офіційний вісник України*. 2002. №10. Ст. 462.
17. Про охорону земель. Закон України від 19 червня 2003 року. *ВВРУ*. 2003. №39. Ст. 349.
18. Про екологічний аудит. Закон України від 24 червня 2004 року. *ВВРУ*. 2004. №45. Ст. 500.
19. Про екологічну мережу України. Закон України від 24 червня 2004 року. *ВВРУ*. 2004. №45. Ст. 502.
20. Про Державний земельний кадастр. Закон України від 7 липня 2011 року № 3613-VI. *ВВРУ*. 2012. №8. Ст. 61.
21. Про оцінку впливу на довкілля. Закон України від 23 травня 2017 року № 2059-VIII. *ВВРУ*. 2017. №29. Ст. 315.
22. Про стратегічну екологічну оцінку. Закон України від 20 березня 2018 року № 2354-VIII. *ВВРУ*. 2018. №16. Ст. 138.

23. Основні засади (стратегія) державної екологічної політики України на період до 2030 року. Затверджено Законом України від 28 лютого 2019 року №2697-VIII. *Офіційний вісник України*. 2019. №26.

24. Про засади моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів. Закон України від 12 грудня 2019 року №377-IX. ВВРУ. 2020. №22. Ст. 150.

25. Про національну структуру геопросторових даних. Закон України від 13 квітня 2020 року №554-IX. ВВРУ. 2020. №37. Ст. 277.

Навчальна та наукова література

26. Актуальні проблеми гірничого права України: навч.-метод. посібник / Нац. юрид. університет ім. Ярослава Мудрого; уклад. А.П. Гетьман. – Х.: Право, 2015. – 224 с.

27. Гетьман А.П., Лозо В.М. Правовые проблемы экологической политики Европейского Союза и Украины: монография. – Харьков: Право, 2014. – 280 с.

28. Екологічне право України. Академічний курс: Підручник / За заг. ред. Ю.С. Шемшученка. – К: ТОВ „Видавництво „Юридична думка”, 2008. – 720 с.

29. Екологічне право України: підручник для студентів юрид. вищ. навч. закладів / А.П. Гетьман, М.В. Шульга, В.К. Попов та ін.; За ред. А.П. Гетьмана та М.В. Шульги. – Х.: Право, 2019. – 384 с.

30. Екологічне право в запитаннях і відповідях: навч. посібн. / За заг. ред. А.П. Гетьмана. – Х.: Право, 2019. – 208 с.

31. Кобецька Н. Р. Дозвільне і договірне регулювання використання природних ресурсів в Україні: питання теорії та практики: монографія.. – Івано-Франківськ.: Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника, 2016. – 271 с.

32. Ковтун О.М. Правова охорона територій та об'єктів природно-заповідного фонду України: Навчальний посібник. – К.: Прецедент, 2010. – 229 с.

33. Ковтун О. М. Законодавство України про довкілля. Посібник. – К.: Прецедент, 2005. – 144 с. – (Матеріали до складання кваліфікаційних іспитів для отримання свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю; Вип 14).

34. Ковтун О. М. Законодавство про довкілля (земельне, водне, про надра тощо). Розділ 14 // Довідник майбутнього адвоката / Т. В. Варфоломєєва, Н. М. Мироненко, З. В. Ромовська [та ін.]. – К.: Прецедент, 2010. – 1151 с. – С. 999-1075.

35. Комарницький В. М. Право спеціального природокористування: моногр. / В. М. Комарницький. – Луганськ: РВВ ЛДУВС, 2011. – 424 с.

36. Костицький В. В. Екологічне право України : підручник / В. В. Костицький. – Дрогобич : Коло, 2012. – 360 с.

37. Краснова М. В. Компенсація шкоди за екологічним законодавством України (теоретико-правові аспекти) : монографія / М. В. Краснова. – К. : Вид.-поліграф. центр “Київський університет”, 2008. – 439 с.

38. Лісова Т.В. Правове забезпечення відновлення земель: теоретичні і практичні проблеми: монографія. Харків: Юрайт, 2020. 396 с.

39. Мірошніченко А.М. Науково-практичний коментар Земельного кодексу України. – К.: Алерта, 2013. – 544 с.

40. Науково-практичний коментар Водного кодексу України / за ред. Н.Р. Кобецької. - К.: Юрінком Інтер, 2010. - 357 с.

41. Науково-практичний коментар Лісового кодексу України / Г. І. Балюк, А. П. Гетьман, Т. Г. Ковальчук [та ін.] ; за ред. Г. І. Балюк. – К. : Юрінком Інтер, 2009. – 368 с.
42. Науково-практичний коментар Кодексу України про надра / Г. І. Балюк, А. П. Гетьман, Н. Р. Малишева [та ін.] ; за ред. Г. І. Балюк. – К. : Юрінком Інтер, 2012. – 328 с.
43. Право довкілля (екологічне право) : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / П. Д. Пилипенко, В. І. Федорович, М. Я. Ващишин [та ін.] ; за ред. П. Д. Пилипенка. – К. : Ін Юре, 2010. – 401 с.

Судова практика

44. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 11.12.2018 р. у справі №910/8122/17 про заборону діяльності дельфінарію. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78977479>.
45. Стратегічні судові справи на захисті екологічних прав та довкілля: посібник [Електронний ресурс] / за заг. ред. О. Кравченко. – Львів: Компанія «Манускрипт», 2014. – 136 с. – Режим доступу: <http://epl.org.ua>
46. Дайджест судової практики Верховного Суду у спорах, що виникають у сфері захисту довкілля та екологічних прав. 2019. [Електронний ресурс].– Режим доступу: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/Daidjest_Ekologia.pdf

Інформаційні ресурси в Інтернеті

47. Вебсайт Верховної Ради України. Режим доступу: [https:// rada.gov.ua](https://rada.gov.ua)
48. Вебсайт Кабінету Міністрів України. Режим доступу: [https://www. kmu.gov.ua](https://www.kmu.gov.ua)
49. Вебсайт Президента України. Режим доступу: [https://www. president.gov.ua](https://www.president.gov.ua)
50. Єдиний державний реєстр судових рішень. Режим доступу: [https://www. reyestr.court.gov.ua](https://www.reyestr.court.gov.ua)
51. Офіційний сайт Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. Режим доступу: [http://www. nbuv.gov.ua](http://www.nbuv.gov.ua)
52. Практика Європейського Суду з прав людини у справах, пов'язаних з охороною навколишнього природного середовища. Режим доступу: https://www.echr.coe.int/Documents/FS_Environment_RUS_pdf
53. Рішення Європейського Суду з прав людини щодо України. Режим доступу: https://minjust.gov.m/str_9329
54. Міжнародний судовий форум: «Судовий захист природного довкілля та екологічних прав» (м. Київ, 7 листопада 2019 року): Виступи учасників <https://www.youtube.com/playlist?list=PLKiQHDbI-9ZDLGHfSsrLvn3iZb7u3SRuY>
55. Міжнародний судовий форум: «Судовий захист природного довкілля та екологічних прав» (м. Київ, 7 листопада 2019 року): Збірник матеріалів https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/Zbirnik_Eko_forum.pdf

**Результати перегляду
робочої програми навчальної дисципліни**

Робоча програма перезатверджена на 2020 / 2021 н.р.

без змін; зі змінами
(потрібне підкреслити)

протокол № 2 від «24»листопада 2020 р.

Завідувач кафедри _____ Р.В. Вереша
(підпис) (Прізвище ініціали)